

De Noordvaarder en Boschplaat

HENK WILKHUISEN

Op de west- en oostpunt van Terschelling liggen twee bijzondere natuurgebieden: in het uiterste westen de Noordvaarder (650 ha) en ten oosten van Oosterend het Europees natuurreservaat de Boschplaat (4400 ha). Zowel natuurwetenschappelijk als landschappelijk zijn beide gebieden van zeer grote waarde. De natuur krijgt hier voor Nederlandse begrippen nog volop de ruimte om ongestoord haar gang te gaan. Het resultaat is een zeer gevarieerd landschap met een enorme diversiteit aan planten en dieren. Een landschap dat bewoners van het vasteland bijna alleen nog maar kennen uit de oude Verkade-albums.

Stuitende duinen, kale zandvlakten waar af en toe duintjes ontstaan en weer verdwijnen, vochtige duinvalleien met duizenden orchideeën, slenken vol met jonge eidereenden, broedende lepelaars, honderduizenden steltlopers op drooggevalen wad foeragerend in voor- en najaar. Het kan nauwelijks op. En wie minder oog heeft voor al die planten en dieren, kan altijd nog genieten van een schitterend landschap en uitwaaien op de oceaan van rust en ruimte die de Boschplaat biedt. Een rust die helaas niet overal op het eiland heerst, omdat een deel van de Noordvaarder in gebruik is als militair oefenterrein. Overigens zijn er enige beperkingen in de toegankelijkheid van beide gebieden. De strandvlakte van de Noordvaarder is uiteraard tijdens militaire oefeningen gesloten. En het eerste deel van de Boschplaat tot aan de Tweede Duintjes is afgesloten voor publiek in de broedtijd. Dit is noodzakelijk om de vogels ongestoord de gelegenheid te geven hun ei-

eren uit te broeden en jongen groot te brengen. Niettemin kan men twee maal per week onder leiding van de vogelwachter een excursie maken door de meeuwenkolonie.

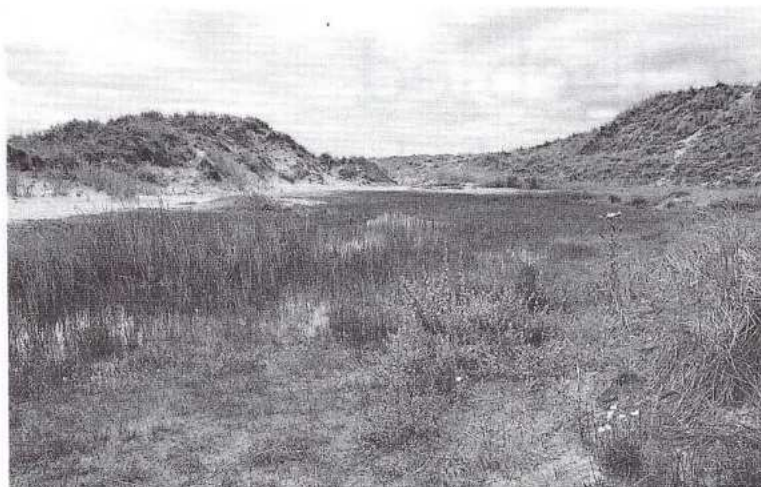
De Noordvaarder is wel geheel toegankelijk mits men op wegen en paden blijft, ofschoon in de praktijk iedereen overal doorheen slentert zonder het risico van een bekeuring. Helaas geldt dit ook voor andere delen van het eiland, zoals de Koegelwieck, waar in de praktijk iedereen overal komt, ofschoon het terrein alleen op wegen en paden toegankelijk is. De enige plek waar wel consequent toezicht wordt uitgeoefend is op het hiervoor genoemde eerste deel van de Boschplaat, waar dan ook de grootste kolonie boswachters wordt aangetroffen.

Noordvaarder

In 1850 was de huidige Noordvaarder nog een losse zandbank, die door een slenk gescheiden was van het eiland. Geleidelijk verheelde de zandplaat met het eiland, mede dankzij enige hulp van de mens. In 1920 en 1929 werden door middel van meerdere stuifdijkjes delen van de Noordvaarder "ingepolderd" en ontstonden de Kroonpolders. Ofschoon de Noordvaarder al in 1924 werd aangewezen als staatsnatuurmonument, is de naam Noordvaarder toch vooral verbonden aan de activiteiten van het ministerie van Defensie. Na de Tweede Wereldoorlog zocht men grote terreinen voor het oefenen met vliegtuigen en vond deze op Vlieland (Vliehors) en op de Noordvaarder. De aanwezigheid van een schietterrein op de Noordvaarder geeft veel overlast voor de bezoekers van Terschelling en niet in de laatste plaats

De strandvlakte van de Noordvaarder is een zeer dynamisch landschap. Na het verdwijnen van de militairen ligt hier een unieke kans om een natuurstrand te realiseren (foto: Rijks-waterstaat).

De vochtige valleien op de Noordvaarder zijn van grote landschappelijke en floristische waarde (foto: Ruud Prins).

voor de inwoners. De rust die het landschap uitstraalt, wordt wreed verstoord door F-16 straaljagers die hun oefenbommen en munitie met luide knallen afwerpen op de strandvlakte. Foeragerende vogels worden verstoord door deze activiteiten. De eelust van de kanoetstrandloper bijvoorbeeld wordt bedorven als er weer een vliegtuig overkomt. Anderzijds lijken veel broedvogels zich weinig aan te trekken van de activiteiten van deze lucht oorlog en profiteren juist van de beperkte toegankelijkheid van het militair terrein. Zo is het militaire oefenterrein één van de belangrijkste broedgebieden van de strandplevier in ons land. Ook veel andere wadvogels en weidevogels broeden in de begroeide delen van de binnenvlakte van het oefenterrein en de zuidelijke stuifdijk. In 1989 broedden er onder andere zeker 92 paar scholeksters, 38 paar kluten, 34 paar Kieviten en minstens 69 tureluurs. En dan praten we nog niet over de broedvogels van de duinvalleien zoals de wulp, tientallen graspiepers en zelfs enkele blauwe- en bruine kiekendieven. Dit zijn aantallen die de grote waarde van de Noordvaarder als natuur- en broedgebied onderstrepen. Minstens zo waardevol is de Noordvaarder voor liefhebbers van vochtige duinvalleien en de bijbehorende plantenrijkdom. Door de vele overgangen van zout naar zoet, van droog naar nat en van kalkarm naar kalkrijk is de Noordvaarder erg soortenrijk. De duintjes zijn zeer recent ontstaan en daardoor naar Terschellinger maatstaven kalkrijk. Op overgangen van droog naar nat is vaak een van kalk afhankelijke vegetatie aanwezig van de knopbiesgemeenschap, met naast knopbies, zeer veel parnassia, moeraswespenorchis, vleeskleurige orchis en moeraskartelblad. De grootste verstoring voor natuur en landschap vormt op de Noordvaarder de rekreatie, die in de weekeinden het gebied kan betreden als er niet wordt geoefend door de militairen. Door deze verstoring zijn soorten als visdiefje, noordse stern en dwergstern tien jaar geleden reeds als broedvogel verdwenen. Ronduit een plaag vormen bovendien de vele terreinwagens, die de Noordvaarder oprijden en daarmee dwars door kolonies broedende kluten rijden en zeldzame vegetaties in de vochtige delen vernielen (zie DUIN 94/1, pagina 12).

Defensie trekt zich terug

Mede dankzij het einde van de Koude Oorlog heeft het ministerie van Defensie besloten zich uit een aantal terreinen in Nederland terug te trekken,

waaronder binnen afzienbare termijn ook de Noordvaarder.

Het gevolg is dat een nieuwe beheersituatie ontstaat, waarin een afweging moet plaatsvinden over de inrichting en het beheer van het gebied.

Een groot dilemma is de toekomstige verhouding tussen natuur en recreatie. De strandvlakte biedt de mogelijkheid om voor Nederlandse begrippen een uniek natuurgebied te realiseren. Een natuurstrand (met broedende vogels op het strand) is op het vasteland niet mogelijk en zou alleen gerealiseerd kunnen worden op een aantal Waddeneilanden, in het bijzonder op de Noordvaarder. Binnenkort zal blijken of men bereid is de natuur een eigen stukje strand te gunnen, of dat ook hier weer de mens het leeuwedeel wil opeisen.

Het nieuwe college van B&W van Terschelling heeft in haar programma al een voorschot genomen op het vrijkomen van de Noordvaarder. Gesteld wordt dat mens en natuur samen moeten kunnen gaan. Hetgeen volgens B&W inhoudt, dat het voormalig oefenterrein ook op werkdagen bezocht moet kunnen worden. De broedvogels op de strandvlakte kunnen dan echter wel worden afgeschreven. Positief daarentegen is dat men gemotoriseerd verkeer wenst te verbieden, maar dat is beslist geen sinecure met zo'n enorme dichtheid van terreinwagens als op Terschelling.

Ook is het college geen voorstander van het toepassen van de Natuurbeschermingswet voor de Noordvaarder. Kortom, als het aan het gemeentebestuur ligt zal de Noordvaarder niets meer worden dan een groot strand voor de recreatie, waar de natuur af en toe ook gebruik van mag maken. Dus meer van hetzelfde wat we overal langs de Nederlandse kust al aantreffen.

De Boschplaat

Tot het midden van de 18e eeuw was de Boschplaat een kale zandplaat met wat duincomplexen. Het werd van het eiland Terschelling gescheiden door het Coggediep. Daarna verheelde deze grote plaat van 2800 ha met het eiland. Van 1930 tot 1937 werd een 10 km lange stuifdijk aangelegd. Dat gebeurde enerzijds om de Boschplaat te beschermen tegen stormen en anderzijds om te zijner tijd de Waddeneilanden met elkaar te verbinden en de gehele Waddenzee in te polderen. Gelukkig is dit laatste plan nooit uitgevoerd. In de loop van dertig jaren werd de zandplaat een begroeide kwelder en in 1970 een Europees natuurreservaat.

Wie de moeite neemt om 12 kilometer heen en terug te lopen over het karrespoor wordt beloond met een uitzicht op Ameland bij het Amelander Duin. Achter de Tweede Duintjes kan men ook de kwelder op, die in augustus paars ziet van het bloeiend lamsoor. Een alternatief is om terug via het brede strand te wandelen, waar de duinvorming goed te zien is en waar langs de vloedlijn soms een zeldzame schelp als de noordkromp wordt gevonden.

Wie meer wil weten over de Boschplaat doet er goed aan om het boek "De Boschplaat" van George Visser aan te schaffen, dat dit voorjaar is uitgebracht. In dit boek (Uitgeverij Van Gorcum, Assen) staat alles beschreven over dit unieke natuurgebied en is als boek net zo compleet als de Boschplaat als natuurgebied.